

EXAMINATION OF PERCEIVED SOCIAL SUPPORT LEVEL OF GIFTED STUDENTS' ENVIRONMENT

ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN ÇEVRESİNDEN ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ¹

Fatih ELCİK²
Nida BAYINDIR³

Abstract

This research has examined the level of perceived social support of gifted students around. The study population consists of 378 identified gifted students of 5th, 6th, 7th and 8th grades in Ankara. The sample is obtained from chosen 192 participants. Relational screening and mixed research methods are elaborated in the present study. As for data, the Revision of Perceived Social Support Scale (PSSS-R) developed by Yıldırım (2004), a personal information form containing demographic characteristics and semi-structured interview form are used. Yıldırım (2004) detected KMO subscales' values very high between 0.85 and 0.94. In the analysis of quantitative data, t-test, one way Anova test was used. The relationship between the variables of the study were tested by Pearson correlation analysis. According to the findings obtained from this study, highest social support is perceived from the family. Female students than male students perceived more social support. One child that the family situation has no negative effect on perceived social support. The parents association has made a positive impact on perceived social support. Comparisons made by other demographic variables was detected statistically significant.

Keywords: Perceived social support, gifted students, social support resources

Özet

Bu araştırmada, üstün yetenekli öğrencilerin çevresinden algıladıkları sosyal destek düzeyi incelenmiştir. Araştırmanın evreni Ankara ilindeki 5, 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden tanınmış 378 üstün yetenekli öğrencidir, örnekleme 192 üstün yetenekli öğrencidir. Çalışmada ilişkisel tarama ve karma araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Veriler toplama, Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), demografik özellikleri içeren kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yıldırım, ölçeğin alt boyutlarına ilişkin KMO değerlerini .85 ile .94 arasında çok yüksek olarak bulmuştur. Niceliksel verilerin analizinde, t-testi kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, algılanan en yüksek sosyal destek aileden gelmektedir. Kız öğrencilerin algıladıkları sosyal destek erkeklerden yüksek bulunmuştur. Ailenin tek çocuğu olma durumu algılanan sosyal desteğe olumsuz etki yapmamıştır. Anne baba birlikteliği, algılanan sosyal destek üzerinde pozitif etki yapmıştır. Diğer demografik özelliklere göre yapılan karşılaştırmalar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan sosyal destek, üstün yetenekli öğrenci, sosyal destek kaynakları.

¹Bu makalede "Üstün Yetenekli Öğrencilerin Çevresinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi İle Sosyal Duygusal Becerileri Arasındaki İlişki" isimli doktora tezinin verilerinden yararlanılmıştır.

² Dr. IBU Saraybosna Eğitim Fakültesi elcikfatih@gmail.com

³ Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, nidabayindir@gmail.com

Giriş

Üstün yetenekli öğrenciler, özel yetenek alanlarında akranlarına göre daha yüksek düzeyde performans gösteren çocuklar olarak tanımlanmakta ve Türkiye’de öğrencilerin bir kısmı Bilim Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) destek eğitimi almaktadırlar. BİLSEM’lerde bu öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak farklılaştırılmış destek programları almaları mümkün olmaktadır (Tortop, 2014).

Toplumun, kendi kendine yetmesi, sürdürülebilir bir kalkınma yaratması için beşeri sermaye olan nitelikli insanların değerlendirilmesi bir zorunluluktur. Bu bağlamda, farklı destek programları ile üstün yetenekli öğrenciler yetiştirilebilir. Dolayısıyla sosyal ve çevresel faktörlerin pozitif rol üstlenmesi ile üstün yetenekli çocuklar topluma kazandırılabilir (Bilgili, 2000).

Üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek seviyesi onların akademik başarılarına, sosyal-duygusal iletişim becerilerine ve öz-düzenleyici öğrenme becerilerine pozitif etkisinin olduğu bilinen bir gerçektir. Ayrıca bu öğrencilerin kişilik özelliklerinden kaynaklanan, aşırı duyarlı ve çoğu zaman mükemmeliyetçi olmaları onların algıladıkları sosyal desteğin önemini bir kez daha artırmaktadır. İnsan kaynakları arasında en önemli milli sermayemiz sayılan “Üstün Yetenekli Öğrencilerin” sosyal destek kaynakları ve bunların demografik özelliklere göre değişiminin bilinmesi, belirlenecek eğitim stratejileri için önemli olacağı değerlendirilmektedir.

Sosyal desteğin anlamı ve çeşitleri hakkında, kuramcılar ile araştırmacılar arasında bir uzlaşma olmasa da, sosyal desteğin en az iki kişi arasında bir etkileşim olduğu ve kaynaklarının çeşitlilik gösterebileceği üzerinde ortak bir uzlaşmanın olduğu söylenebilir. Bu tanımda sosyal destek alan kişinin, bu etkileşimden fayda görmesi gerektiği açıktır.

Üstün yetenekli bireylerin sosyal ve duygusal gelişimleri hakkındaki genel algı, zaman içinde yapılan gözlem ve çalışmalarla değişmiştir. Üstün yeteneklilik üzerine çalışan ilk araştırmacılar arasında birisi olan Terman (1925) yazdığı kitabında söz konusu öğrencilerin hem psikolojik hem de entelektüel olarak kendilerine yetebilir olduklarını bulgulamıştır ki, Terman’ın bu çalışmasının günümüzde önyargılarla dolu olduğu anlaşılmıştır. Daha sonra yapılan çalışmalar, günümüze gelinceye dek üstün yetenekli öğrencilerin okulda ve sosyal yaşamlarında sorunlarının olduğunu ortaya koymuştur ve söz konusu öğrenciler için rehberlik enstitüleri kurulmaya başlanmıştır (Hollingworth, 1942; jo ve Colangelo, 2006).

Son yıllarda yapılan araştırma ve gözlemlerde, sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarında ve sosyal-duygusal becerilerinde artış olduğu, okula ve öğretime yönelik uyum düzeylerinin olumlu olduğu belirtilmiştir (Johnson ve Johnson, 1983; Chambers, Hylan ve Schreiber, 2006; Demaray, Malecki, Davidson, Hodgson ve Rebus, 2005).

Her üstün yetenekli birey, temas ettiği durum ya da olaylardan kendi duyarlılığı nispetinde akademik, sosyal ve duygusal yönlerden etkilenir. Bazı durum ya da olayların etkileri olumlu olabilirken bazıları ise olumsuz olmaktadır. Onların daha kaliteli bir yaşama kavuşmaları, daha sağlıklı eğitim almaları, beyin güçlerini daha kalifiye ve doğru yönlerde kullanabilmeleri, sağlıklı sosyal-duygusal gelişim sergileyebilmelerinde gizlidir (Goleman, 1995).

Bu çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin çevresinden algıladıkları sosyal destek seviyeleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular ve çıkarılan sonuçlar, üstün yetenekli öğrenciler için geliştirilen eğitim politikalarında veri olarak kullanılabilir. Ayrıca bu öğrencilerin sosyal destek kaynakları ve bunların demografik özelliklere göre değişimi eğitimciler ve pedagoğlar için önemli bir veri olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma yöntemi

Bu araştırmanın amacı üstün yetenekli öğrencilerin çevresinden algıladıkları sosyal destek düzeylerini incelemektir. Sosyal destek kaynaklarının düzeyleri ve demografik özelliklere göre değişimi araştırmanın alt amaçları olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın evreni Ankara ilindeki tanınmış üstün yetenekli öğrenciler ve örnekleme ise 5,6,7 ve 8.sınıf 192 öğrencidir. Öğrencilerin tamamı Bilim Sanat Merkezine devam etmektedirler. Araştırmanın nicel verileri “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R) (Yıldırım, 2004) ile elde edilmiştir. Yıldırım tarafından hazırlanan ölçeğe toplam 50 cümle vardır. Ölçek aile desteği alt ölçeği, akran desteği alt ölçeği ve öğretmen desteği alt ölçeği olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinde 20 cümle, arkadaştan algılanan sosyal destek alt ölçeğinde 13 cümle ve öğretmenden algılanan sosyal destek alt ölçeğinde 17 cümle bulunmaktadır. Araştırmanın nitel kısmı, nicel form soruları referans alınarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada karma (nicel ve nitel) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi “ilişkisel tarama modeli” olarak tasarlanmıştır. 5’li likert tipi nicel veri toplama anketi ile elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri ile $p < 0,05$ anlamlılık düzeyine göre t testi analizleri yapılmıştır. Elde edilen nicel ve nitel bulgular değerlendirmeye alınmış ve literatür ile karşılaştırılmıştır.

Bulgular

Bulgular sırası ile anne baba sosyal desteği, akran sosyal desteği ve öğretmen sosyal desteği ve nitel araştırmadan deşifre edilen öğrenci ifadelerine göre değerlendirilecektir.

Anne baba sosyal desteği

Yapılan araştırmada Bilim Sanat Merkezlerine devam eden tanınmış 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek, yüksek düzeyde bulgulanmıştır. Elde edilen bulguların bu şekilde çıkmasında ailelerin bilinçli olması, yüksek eğitim seviyeleri ve SED düzeyinin yüksek olması etkili olmuş olabilir. Tablo 1’de araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek düzeyi ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 1 Araştırmaya Katılan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Ortalamaları

	N	Ort.	Ss	T.Ort.	Ss	Min.	Max.
Aileden Algılanan Sosyal Destek	192	2.777	.222	55.344	4.449	37.000	60.000

Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeyleri toplamının ortalamaları incelendiğinde, “aileden algılanan sosyal destek” düzeyi ortalamasının (55.344 ± 4.449) düzeyinde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin verdiği puanların salt ortalamalarını dikkate aldığımız zaman; 3 tam puan üzerinden “aileden algılanan sosyal destek” ($2.777 \pm .222$) puan ile en yüksek değeri almıştır.

Nitel araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi yüksek seviyede bulgulanmıştır. Fakat bir kısım öğrencilerin akran tutumlarına aileden daha fazla önem verdikleri gözlemlenmiştir. Sonucun bu şekilde çıkmasında öğrencilerin ailelerine karşı “*Zaten onlar benim için her zaman en iyisini düşünürler*” kabullenmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Aşağıda öğrencilerin aileleri hakkında kullandıkları bazı ifadeler yer almaktadır.

Ö3: *Ailem beni maddi ve manevi her yönden destekler.*

Ö2: *Karar alırken ailem benim fikrimi mutlaka alır. Geleceğim ile alakalı konularda ailemle konuşabiliyoruz.*

Ö20: *Ailemi seviyorum. Ailem beni zaten düşünür. Ancak arkadaşlarımla ne düşündükleri beni daha fazla strese soktuğunu söyleyebilirim.*

Bazı öğrenciler aileleri hakkında farklı görüşler ifade etmişleridir. Aşağıda yer alan ifadelerden de anlaşılacağı gibi bir kısım öğrencilerin ailelerinin beklenti düzeyi yüksek, bazı ailelerin ise çocukları ile sağlıklı iletişim düzeyinin düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Ö7: *Ailemin benden sürekli yüksek başarı beklemesi bende stres meydana getiriyor. Senden daha iyi şeyler bekliyoruz şeklinde bir baskı hissediyorum.*

Ö4: *Annem babam karar alırken bazen baskı yapabiliyorlar. Mesela felsefe sevdiğim halde seçmeme müsaade etmediler.*

Ö9: *Ailem genelde benim duygularımı anlamaz diye düşünüyorum. Annem anlasa da bunu bana hissettirmiyor.*

Anne babasından yüksek düzeyde sosyal destek alan ergenlerin okul ve akran uyum düzeyinin yükseldiği, sosyal-duygusal becerilerinin olumlu yönde geliştiği birçok araştırmacı tarafından belirtilmiştir (Steinberg, Cauffman, 1996; Furrer ve Skinner, 2003).

Üstün yetenekli öğrencilerin gelişimlerinde en önemli etki ailenin tutumudur. Kişiliğinin, inançlarının, değerlerinin ve motivasyonlarının şekillenmesinde ailenin büyük önemi vardır (Olszewski Kubilius, 2011). Anne babanın çocuklarının gelişim dönemlerinde benimsedikleri tutumları, onların kendilerine ilişkin algılarına, sosyal ve duygusal ilişkilerine yansımaktadır (Yılmaz, 2014). Öğrencilerin benlik saygısı kazanmalarında ve sorunlarla başa çıkabilmelerinde en önemli kurum aile ve öğretmenlerdir (Erdoğan, 2006).

Ailenin bazı olumsuz tutumları öğrencinin çeşitli sorunlar yaşamasına neden olabilir ya da var olan sorunlarına yenilerini ekleyebilir. Örneğin, çocuğunun üstün yetenekli olduğunu öğrenen bir aile, çocuğunun daha iyi yetişmesi için onun iyi bir müzik eğitimi almasını ister ve sanat ile ilgili bir okula yazdırır. Çocuk bu konuda yeteneksiz olduğu için müzik eğitiminde başarısız olur, fakat aile bu konuda ısrar etmeye devam eder ve çocuğunu daha da zorlar. Bu durum çocukta stresi tetikler ve başarısızlığını artırır (Sebring, 1983). Bu örnekten anlaşılacağı üzere ebeveynlerin çocuklarında görmeyi istedikleri aşırı beklentiler ve ayrıca çocuklarının potansiyelini iyi tanımamaları, çocuğun iç dünyasında çatışmalara neden olabilmektedir.

Ailenin tutumunu etkileyen diğer faktör ise anne babanın çocuk eğitimine olan yaklaşımıdır. Bu durum çocuğun sosyal becerilerini etkileyen diğer bir değişkendir. Anne babanın anlayışlı ve adil davranması, baskıcı ve tavizsiz olması, izin verici ya da aşırı korumacı tutumu, çocukların farklı sosyal-duygusal gelişim göstermelerine sebep olabilir. Örneğin, üstün yetenekli çocuğunu anlamak isteyen, onun ihtiyaçlarını bilip bu ihtiyaçlara cevap vermek isteyen bir ebeveynin demokratik bir aile ortamına sahip olması, ailenin daha huzurlu olması bakımından önemlidir. Çünkü bu aile ortamında çocuk kendisini dinleyen ve anlamak isteyen birilerinin varlığını bilir ve kendini daha rahat ifade ederek ihtiyaçlarını doğru bir şekilde dile getirebilir (Yılmaz, 2014).

Akran sosyal desteği

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel olarak akranları ile iletişim problemi yaşamadıkları hatta buldukları akran gruplarında lider konumunda oldukları gözlemlenmiştir. Ön ergenlik ve ergenlik döneminde olan bu öğrencilerin en fazla

akran tutumlarını önemsedikleri gözlemlenmiştir. Tablo 2’de araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin akrandan algıladıkları sosyal destek düzeyi ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 2 Araştırmaya Katılan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Akrandan Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Ortalamaları

	N	Ort.	Ss	T.Ort.	Ss	Min.	Max.
Akrandan Algılanan Sosyal Destek	192	2.543	.240	33.078	3.129	22.000	39.000

Algılanan sosyal destek düzeyleri toplamının ortalamaları incelendiğinde “akrandan algılanan sosyal destek” düzeyi ortalamasının (33.078 ± 3.129) düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin verdiği puanların salt ortalamalarını dikkate aldığımız zaman; 3 tam puan üzerinden “akrandan algılanan sosyal destek” (2.543± .240) puan değeri almıştır.

Ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal-duygusal gelişiminde arkadaş gruplarının olumlu ve olumsuz etkileri vardır (Erden, 2003). Bu dönemdeki ergenler, akranlarından algıladıkları sosyal desteği önemserler (Levitt, Guacci-Franco ve Levitt, 1993). “Bir arkadaş grubu tarafından kabul görmeyen ergenlerde güvensizlik ve küskünlük görülmesi muhtemeldir” (Kulaksızoğlu, 2004, s.121).

Üstün yetenekli öğrencilerin akranlarından farklı özelliklere sahip olmaları bazı zorlukları beraberinde getirebilmektedir. Genel olarak söz konusu öğrencilerde var olan liderlik özellikleri, eş zamanlı olmayan gelişimin sonucu olarak güçlü öngörü, üstün zekâ, yoğunluk olarak empati, aşırı hassasiyet ve mükemmeliyetçi özellikleri akranlarından bir adım önde olmalarını sağlarken aynı zamanda anlaşılabilirliklerine, yalnızlaşmalarına ve ruhsal bir takım problemler yaşamalarına neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu öğrencilerin sahip olduğu karakteristik özellikler, akranlarıyla olan ilişkilerini etkilemektedir. Farklılıklarını bilen ya da arkadaşları tarafından farklı olarak görülen üstün yetenekli öğrenciler, genellikle kendilerine uygun arkadaş bulmakta zorluk yaşarlar (Roedell, 1984).

Araştırmanın nitel kısmında yapılan mülakatlarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Aşağıda bazı öğrencilerin akranları için kullandıkları ifadeler yer almaktadır.

Ö10: *Genelde, arkadaşlarım tarafından sevilen biri olduğumu düşünüyorum.*

Ö1: *Beni kıskanan arkadaşlarım olsa da çok değil. Matematik dersinde soruları erken cevaplamamdan dolayı bana kızarlar.*

Bir kısım öğrenciler ise akranları hakkında olumsuz ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadelerden bir kısmı aşağıda yer almaktadır.

Ö2: *Arkadaşlarım ile bazen sorunlar yaşıyorum. BİLSEM’e gitmem bazı arkadaşlarımı rahatsız ediyor.*

Ö7: *Sorunlarımı arkadaşlarım ile fazla paylaşmam. Aileme aktarırım ya da içime atarım.*

Öğretmen sosyal desteği

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmenleri hakkındaki kanaatları olumlu olmakla birlikte algıladıkları sosyal destek aileden ve akrandan daha düşük çıkmıştır. Sonucun böyle çıkmasında, devlet okullarında üstün yetenekli öğrencilere yönelik özel bir uygulamanın olmaması ve öğretmenlerin yeterli düzeyde hizmet içi eğitim almamaları etkili olmuş olabilir. Tablo 3’de araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeyi yer almaktadır.

Tablo 3 Araştırmaya Katılan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Öğretmenlerden Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Ortalamaları

	N	Ort.	Ss	T.Ort.	Ss	Min.	Max.
Öğretmenlerden Algılanan Sosyal Destek	192	2.472	.253	41.979	4.309	24.000	49.000

Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi toplamının ortalamaları incelendiğinde “öğretmenlerden algılanan sosyal destek” düzeyi ortalamasının (41.979 ± 4.309) düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin verdiği puanların salt ortalamalarını dikkate aldığımız zaman; 3 tam puan üzerinden “öğretmenlerden algılanan sosyal destek” ($2.472 \pm .253$) puan ile en düşük değeri almıştır.

Üstün yetenekli öğrencilerin gelişimi üzerinde aileden sonra gelen en etkili birey genellikle öğretmendir. Hatta öğretmenlerin anne babadan daha etkili olduğu durumlar da olabilir. Bazı öğrenciler öğretmenlerini anne babasından daha iyi dinleyebilir ve onları rol model olarak benimseyebilir. Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleri, öncelikle bilgi, yetenek ve yeterlilikler yönüyle diğer öğretmenlere göre farklı olmak durumundadır (Chan, 2001). Çünkü hitap ettikleri kitle normal öğrencilere göre akademik ve sosyal-duygusal özellikler bakımından çok farklıdır. Bu nedenle, üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleri, hangi düzeyde olursa olsun hitap ettikleri kitlenin özelliklerini ayrıntısıyla bilmelidirler. Hitap ettikleri öğrencilerin karakteristik özelliklerini, güçlü ve güçsüz yanlarını, öğrenme ihtiyaçlarını, ders içi durumlarını, motivasyonlarını, yeteneklerini tanımalıdır ki bu öğrenciler için ideal bir öğrenme ortamı oluşturabilsin ve potansiyellerini doğru ve olumlu yönde geliştirebilsinler (Dağlıoğlu, 2010; Parke, 1992).

Öğretmenler öncelikle üstün yetenekli öğrencilerin potansiyellerini geliştirmeye inanmalıdırlar. Söz konusu öğrencilerin sosyal-duygusal ve akademik ihtiyaçlarına inanmayan öğretmenler, bu öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik olumlu tutum benimsemeyeceği gibi, sorunlarına çeşitli çözümler sunan rehberlik servislerine de güvenmeyecektirler (Szymanski ve Shaff, 2013). Bu durum, söz konusu öğrencilerde geri döndürülemez ruhsal ve fizyolojik sorunların gelişmesine neden olabilir. Öğretmenlerin, bu öğrencilere yönelik duyarlık kazanmaları çeşitli hizmet içi eğitimlerin varlığıyla mümkündür. Üstün yeteneği eğiten öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimler söz konusu öğrencilere yönelik benimsenen tutumlarda etkili değişimler oluşturabilmektedir (Lassig, 2009).

Hizmet içi eğitimler üstün yetenekli öğrencilerin karakteristik özelliklerinin tanınmasında, onlara verilecek eğitimin içeriği, hızı, kalitesinin bilinmesinde, sosyal-duygusal ve akademik ihtiyaçlarının anlaşılmasında, çeşitli problemler durumların tespit edilip müdahale gerektiren zamanlarda doğru müdahalelerin yapılmasında gerekli görülmektedir. Öğretmenin bu donanıma sahip olması, öğrencilerine karşı olumlu tutum beslemesine kaynaklık edebilir ve öğretmen-öğrenci iletişimine olumlu etki yapacağı söylenebilir.

Araştırmanın nitel kısmında yapılan mülakatlarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Aşağıda bazı öğrencilerin öğretmenleri için kullandıkları ifadeler yer almaktadır.

Ö6: *Arkadaşlarım arasında bir haksızlık yaşadığımda öğretmenler genelde adaletli davranırlar.*

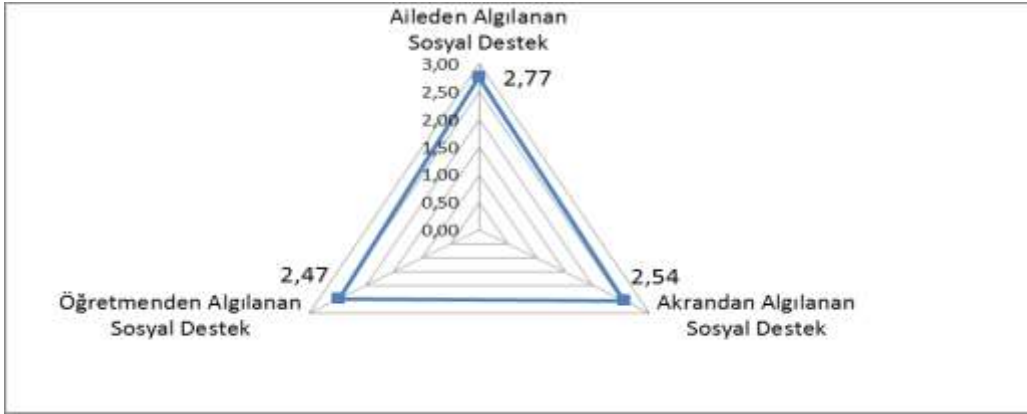
Ö5: *Öğretmenler ile sorunlarımın bir kısmını paylaşabilirim.*

Yukarıda verilen olumlu ifadelerden daha fazla olumsuz algılamalar ifade edilmiştir.

Ö1: *Eskiden beri öğretmenlerim ile sorunlarım olurdu. Bana genelde sus otur diyorlar. Aynı konuyu beş kere anlatınca insan sıkılıyor.*

Ö18: Yetenekli olduğum konularda bana yardım etmek isterler ancak ellerinden fazla bir şey gelmez. Mesela astronomiye meraklı olduğumu dillendiriyorlar, fakat bir şey yapmıyorlar.

Algılanan sosyal destekleri kendi arasında kıyasladığımız zaman üstün yetenekli öğrenciler en yüksek sosyal desteği aileden sonra akrandan ve düşük seviyede öğretmenden algılamaktadırlar. Bu durum Şekil 1’de radar grafik ile gösterilmiştir.

Şekil1. Araştırmaya Katılan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Ortalamaları

Sosyal desteğin demografik özelliklere göre değişimi

Öğrencilerin aileden, akrandan ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeyi istatistiksel olarak “cinsiyet” ve “aile birlikteliğine” göre anlamlı bulgulanmıştır. Karşılaştırılan diğer demografik özellikler olan “öğrenim gördüğü sınıf”, “kardeş sayısı”, “anne baba eğitim durumu”, “anne baba meslek” ve “ekonomik durum” istatistiksel olarak anlamlı bulgulanmamıştır.

Tablo 4 üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin cinsiyete göre t-testi sonuçlarını göstermektedir. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin algılanan sosyal destek genel puanı ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.846$; $p=.005$). Üstün yetenekli kız öğrencilerin algılanan sosyal destek genel puanı ($\bar{X}=132.670$), üstün yetenekli erkek öğrencilerin algılanan sosyal destek genel puanından ($\bar{X}=128.225$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 4 Araştırmaya Katılan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Grup	N	Ort.	Ss	t	p
Algılanan Sosyal Destek Genel Puanı					
Kız	94	132.670	1.910	2.846	.005
Erkek	98	128.225	1.736		

Tablo 5 üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin aile durumuna göre t-testi sonuçlarını göstermektedir. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin algılanan sosyal destek genel puanı ortalamalarının aile durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan

anlamli bulunmuştur ($t=4.279$; $p=.014$). Anne ve babası beraber olan üstün yetenekli öğrencilerin algılanan sosyal destek genel puanı ($\bar{X}=131.204$), Anne ve babası ayrı olan üstün yetenekli öğrencilerin algılanan sosyal destek genel puanından ($\bar{X}=117.182$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 5 Araştırmaya Katılan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Aile Durumuna Göre t-testi Sonuçları

Grup		N	Ort.	Ss	t	p
Algılanan Sosyal Destek Genel Puanı	Anne Baba Beraber	181	131.204	10.208	4.279	.014
	Anne Baba Ayrı	11	117.182	15.504		

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ve yapılan değerlendirmeler aşağıdaki gibidir.

Ailelerin en çok sorun yaşadığı nokta üstün yetenekli olmanın ne anlama geldiğini bilmemeleridir. Hatta üstün yetenekli öğrenciye sahip olduğunu düşünen bir aile genellikle ilk zamanlar kafası karışabilir, tutum belirlemeyebilir. Ebeveyn, üstün yeteneğe sahip çocuğuyla ilgili yeterince bilgi elde edemezse onların ihtiyaçlarını bilemez ve çocuğu için yeterince sosyal destek sağlayamaz (Cooper, 2013). Bunun için aileler özellikle çeşitli seminerler yoluyla söz konusu öğrencilerin kimler olduğunu anlamalı, ihtiyaçlarını, ne tür sorunlar yaşayabileceğini öğrenmeli, bu sorunlarla başa çıkabilmesinde kendisinin nasıl bir yöntem izleyebileceğini bilmelidir. Özellikle üstün yetenekli öğrencilerin eş zamanlı gelişim göstermediğini, mükemmeliyetçi olduklarını ve duygularındaki yoğunluk özelliğini bilmeleri, onlara karşı besledikleri tutumu tekrar gözden geçirmelerine sebep olabilir.

Üstün yetenekli öğrenciler farklılıklarından dolayı veya öyle algılanmalarının sonucu olarak sosyal çevreleri tarafından kabul edilmeleri zor olabilir veya reddedilebilirler. Hatta akran baskısına maruz kalabilir ve yalnızlık yaşayabilirler. Ailelerin ve okulun akran baskısına karşı dikkatli olmaları ve gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir. Sosyal baskıya karşı mücadele edebilme konusunda üstün yetenekli öğrencilere yardım edilmelidir (Rimm, 2002).

Araştırma bulgularına göre Bilim Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin ailelerinin eğitim ve ekonomik düzeyinin orta ve üzerinde olduğu bulunmuştur. Bu durum özellikle SED değeri düşük olan ailelerin üstün yetenekli öğrencilerine ulaşılmadığı anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile Bilim Sanat Merkezlerine genellikle eğitim seviyesi ve ekonomik seviyesi yüksek aileler çocuklarını gönderme imkânı bulabilmektedirler.

Harter (1985) kendilik algısını ve sosyal desteği incelemiştir. Araştırmaya çeşitli yaş gruplarından yetenekli 450 kız ve erkek ergen katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, SED değerleri ile sosyal destek alt ölçek puanları arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar ile araştırma bulguları uyumsuzdur.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, tek çocuklar sosyal destek yönüyle dezavantajlı grupta yer almamaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri ailelerin bilinçli olmasıdır. Yapılan araştırmada tek olan çocuklar ile ailelerin çok yakından ilgilendikleri ve yüksek düzeyde bir sosyal destek sağladıkları gözlemlenmiştir.

Bayram (1999) yapmış olduğu doktora çalışmasında, ruhsal belirti ve sosyal desteği incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre tek çocukların aileden algıladığı sosyal destek en üst seviyede, ortanca çocukların ise en düşük seviyede bulgulamıştır. Bu sonuç araştırma bulguları ile uyumludur.

Öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıfa göre sosyal destek düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı bulgulanmamıştır. Üst sınıflara doğru algılanan sosyal destek aileden- akrana doğru yönelim göstermektedir. Ayrıca 8.sınıf öğrencilerinde, mevcut sınav sistemine bağlı olarak kaygı düzeyinin ve ailelerin beklentilerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin %90'ı sosyal, gruplara katılan ve arkadaşları tarafından sevilen kişiler olduklarını belirtmişlerdir. Üstün yetenekli öğrencilerin genel olarak sosyal ve liderlik özelliği gösteren bireyler olduğu bulgulanmıştır. Bu sonucun böyle çıkmasında derslerdeki başarıları ve sosyal destek düzeylerinin yüksekliği etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin %15'i sorunlarını kendi çözmeye çalışmaktadır. Genellikle anne olmakla beraber, öğrencilerin %85'i ailesi ile sorunlarını paylaşmaktadırlar. Bilim Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyleri, ekonomik imkânları ve farkındalık düzeylerinin toplum ortalamasının üzerinde olduğu gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin ancak %55'i öğretmenlerin tutumlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan mülakatlarda öğrencilerin genellikle Bilim Sanat Merkezindeki öğretmenlerinden memnun oldukları ancak kendi okullarındaki öğretmenlerden memnun olmadıkları belirlenmiştir. Burada özel okul öğrencilerinin genellikle öğretmenlerinden memnun olduklarını ifade etmekte fayda var. Öğrenciler öğretmenlerin iyi niyetli olduklarını ancak kendileri için bir şey yapamadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin birçoğunun öğrencileri anlamadığı ve bu durum bir kısım öğrencilerin içine kapanmasına bir kısım öğrencilerin ise yeteneklerini gizlemesine sebep olduğu değerlendirilmektedir.

Aileden algılanan sosyal destek düzeyi ortalamasının 3 tam puan üzerinden diğer değişkenlere göre en yüksek değeri 2,77 aldığı görülmektedir. Bunu akran desteği 2,54 ve öğretmen desteği 2,47 izlemektedir. Nitel çalışmadan elde edilen bulgular da bu sonucu desteklemektedir.

Tıpta "Plasebo Etkisi" genellikle klinik psikologların başvurduğu alternatif bir tedavi yöntemidir. Hastanın, iyileşeceğine inanması ve moralini yüksek tutması tedavi adına çok önemlidir (Göka, 2002). Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyini artırmak için eğitim psikologların tavsiye ettiği "Plasebo Etkisi" yöntemi eğitimde işlevsel hale getirilmelidir. Okulda Plasebo etkisini, Öğretmenin öğrenciye pozitif yaklaşması, cesaretlendirmesi, moral vermesi ve motive etmesi şeklinde anlamak mümkündür. Benzer bir tutum sergilemeleri için anne ve babaların seminerler vasıtasıyla farkındalık düzeyinin artırılmasında fayda olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma bulgularına göre bu örneklemdaki üstün yetenekli öğrencilerin anne babalarının %5.7'si boşanmış veya ayrı yaşamaktadırlar. Ancak TUIK (2015) verilerine göre Türkiye'de boşanan ailelerin oranı 11-15 yıllık evliler arasında %13.7 kadardır. İki veri arasındaki fark, boşanan ailelerin üstün yetenekli çocuklarının ihmal edildiği izlenimi vermektedir. Bölünmüş ailelerin üstün yetenekli çocuklarının ihmal edilmemesi için öğrencilere rehberlik yapacak mentörler devreye girmeli ve devlet destekli sosyal projeler üretilmelidir.

Kaynakça

- Assouline, S. G., & Colangelo, N. (2006). Social-emotional development of gifted adolescents. *The handbook of secondary gifted education*, 65-85.
- Bayram, D. (1999). Bir grup gençte ruhsal belirti ile sosyal destek ilişkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Bilgili, A. E. (2000). Üstün yetenekli çocukların eğitimi sorunu-sosyal sorumluluk yaklaşımı.
- Chambers, E. A., Hysten, M., & Schreiber, J. B. (2006). Achievement and at-risk middle school students' perspectives of academic support. *Journal of Research in Character Education*, 4(1-2), 33-46.
- Chan, D. W. (2001). Characteristics and competencies of teachers of gifted learners: The Hong Kong teacher perspective. *Roeper Review*, 23(4), 197-202.
- Cooper, P. M. (2013). Parents' perceptions of how they serve the social and emotional needs of their intellectually identified gifted children (Doctoral dissertation, TEXAS WESLEYAN UNIVERSITY).
- Dağlıoğlu, H.E. (2010). Üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen yeterlikleri ve özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 39 (186), 72-84.
- Demaray, M.K., Malecki, C.K., Davidson, L.M., Hodgson, K.K. & Rebus, P.J. (2005). The relationship between social support and student adjustment: A longitudinal analysis. *Psychology in the Schools*, 42(7), 691-706.
- Erden, M. (2003). Sınıf yönetim. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdoğdu, M.Y. (2006). Ana-baba tutumları ile öğretmen davranışlarının çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*: 13 (3), 98-105, Ankara.
- Furrer, C., & Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of educational psychology*, 95(1), 148.
- Goleman, D. (1995). Duygusal Zeka Neden IQ'dan Daha Önemlidir?,(çev. Banu Seçkin Yüksel, 2005), 29. Bası, stanbul: Varlık Yayınları.
- Göka, E. (2002). Plasebo Kavramı ve Plasebo Etkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(1), 58-64.
- Harter, S. (1985). Manuel for the social support scale for children. University of Denver.
- Hollingworth, L. (1942). Children above 180 IQ. *The Teachers College Record*, 44(1), 56-56.
- Johnson, D.W. & Johnson, R.T. (1983). Social interdependence and perceived academic and personal support in the classroom. *The Journal of Social Psychology*, 120(1), 77-82.
- Kabakçı, Ö.F. (2006). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerileri (Yüksek lisans tezi). Yök Tez Merkezi. (173661)
- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi-kavramlar, ilkeler, teknikler (Yirminci Basım). Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım, Yayın, (68)
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlik psikolojisi (6. basım). stanbul: Remzi Kitapevi.

- Lassig, C.J. (2009). Teachers' attitudes towards the gifted: the importance of professional development and school culture. *Australasian Journal of Gifted Education*, 18(2). pp. 32-42.
- Levitt, M.J., Guacci-Franco, N. & Levitt, J.L. (1993). Convoys of social support in childhood and early adolescence: Structure and function. *Developmental Psychology*, 29(5), 811-818.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological inquiry*, 197-215.
- Olszewski-Kubilius, P. (2011). How families can facilitate students' success. T. Cross (Ed.) *On the Social and Emotional Lives of Gifted Children*, (4th Edition), Waco, Texas: Prufrock Press Inc, s. 67-70.
- Parke, B.N. (1992). Challenging gifted students in the regular classroom. ERIC Clearinghouse on Handicapped and Gifted Children Reston, Va. ED352774.
- Rimm, S. (2002). Peer pressures and social acceptance of gifted students. In M. Neihart, S. M. Reis, N. M. Robinson, S. M. Moon (Eds.). *The Social and Emotional Development of Gifted Children: What do we know?* (Washington, P. Press Inc.), 13-18.
- Roedell, W.C. (1984). Vulnerabilities of highly gifted children. *Roeper R.*, 6, 127-130.
- Sebring, A.D. (1983). Parental factors in the social and emotional adjustment of the gifted. *Roeper Review*, 6 (2), 97-99.
- Steinberg, L. & Cauffman, E. (1996). Maturity of judgment in adolescence: Psychosocial factors in adolescent decision making. *20 LAW & HUM. Behav.*, 249, 252
- Szymanski, T. & Shaff, T. (2013). Teacher perspectives regarding gifted diverse students. *Gifted Children*, 6 (1), Article 1.
- Terman, L.M. (1925). *Genetic studies of genius: Vol. 1. Mental and physical traits of a thousand gifted children.* Stanford, CA: St University Press.
- Tortop, H. S., & Cevat, E. K. E. R. (2014). Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarında Öz-düzenlemeli Öğrenme Neden Yer Almalıdır?. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi-Journal of Gifted Education Research*, 2(1).
- Türk İstatistik Kurumu TÜİK (2015). Haber Bülteni. Sayı: 18628, 02 Nisan 2015.
- Yıldırım, İ. (2004). Algılanan sosyal destek ölçeğinin revizyonu. *Euroasian Journal Of Educational Research*, 17, pp 221-236.
- Yılmaz, F. (2014). Ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal-duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.